Sistemik Kuramlara Çok Kültürlü Bakış

Prof. Dr. Serap NAZLI

E-postama gelen isimsiz bir mesaj (2024):

Merhaba,

Birçok klinik psikolog ve psikiyatrist uzmanı ile görüştükten sonra size yazıyorum.

Eşimin annesini kaybetmemizden 2 hafta sonra eşimle evlendik.

Yas ve evlilik problemleriyle uğraşıyorken çocuğumuz oldu ayrı bir problemli süreç daha eklendi.

Yas sonrası dönemde 6 ay psikiyatri desteği aldıktan sonra profesyonel destek almadık.

Şu an içinde bulunduğumuz problemli süreç vefat/kayıp sonrası evliliğin içinde kendimizi bulmamız ve bunlarla mücadele ederken çocuk sorumluluğu problemleri.

Bu süreçle alakalı yas sonrası komplikasyonlar sebebiyle psikiyatri uzmanı ile mi klinik psikolog ile mi devam etmeliyiz bilemiyoruz. Bu konuda bize yönlendirme yapabilir misiniz ? Sizden nasıl bir destek alabiliriz ?

Başlangıç ve yönlendirme için mail üzerinden ilerletebilirsek bir sonraki aşamada arama ve telefonla iletilime geçiyor oluruz. Anlayışınız için teşekkürler.

Sağlıklı günler dileriz.

Aynı kişiden iki yıl sonra 2. mesaj (2026):

Merhaba,

Aile büyüğünü kaybettiğimiz bir dönemde evlendiğimiz ve üzerine çocuk sahibi olduğumuz 4 senelik bir evliliğimiz var.
Bu evliliğimizdeki problemlerle alakalı profesyonel destek almak istiyoruz.

Destek alacağımız profesyoneli seçerken nasıl ilerlemeliyiz ?
Vefat/yas, evlilik problemleri(çocuk sorumluluğu, kayınvalide/kayınpeder problemleri ve fiziksel/duygusal temas problemleri) ile alakalı desteğe ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum.

Yönlendirme yapabilirseniz randevu detaylarıyla alakalı bilgi almak isterim.

Not: İsim doğru ise yazan bir erkek (C.V.), yedek hesabından yazıyor. Her iki mesajına da yanıt verdim ve ön görüşmeye davet ettim, yanıt alamadım.

Kültür nedir?

- İnsanı insan yapan içinde bulunduğu ilişkilerdir (Bronfrenbrenner) ve insan gelişimi kültürün içinde gerçekleşir (Kağıtçıbaşı).
- Kültür, yaşam tarzıdır.
- Kültür, bir toplumun öğrenilmiş ve paylaşılan değer, inanç ve davranışlar biçimleridir.

Kültür (Kağıtçıbaşı):

- Geleneksel değerler ve öğrenilmiş kalıpların nesilden nesile aktarılması ….. Kendisini oluşturan parçalar üzerinde etkiye sahip üst düzendir.

- **Aile**, kültürü aktaran birimdir.
- Kültür, insan ve ailenin davranış kalıpları anlamlandırmada önemlidir.

Çok kültürlü psikolojik danışma

Çok kültürlü psikolojik danışma kısaca;

- Kültürel farkındalık ve duyarlılık temelli sunulan hizmeti tanımlar.

- Çok kültürlü psikolojik danışma, farklı kültürel geçmişe sahip bireylerin dünyayı algılama biçimlerini anlayarak, onlara uygun ve duyarlı biçimde hizmet sunulması gerektiğini savunur.

- Bu farklılıklar= Yaş, cinsiyet, etnik köken, eğitim düzeyi, yaşam amacı vb.

Çok kültürlü psikolojik danışma

Danışma sürecinde İKİ bileşenin kültürel farklılıkları:

1. Hizmeti sunan
2. Hizmeti alan

YANİ = Danışman ve danışanın farklı SED (yaş, cinsiyet, eğitim, meslek vb) dikkate almak çok kültürlü hizmetin temelinde yer alır.

Çok kültürlü **AİLE** psikolojik danışmanlığı

Aile danışmanının;

- Özellikleri (yaş, cinsiyet, yetiştiği normlar vb)
- Yetkinlikleri (eğitimi, alanı, tecrübesi, temel aldığı kuramlar ve modeller vb)

Aile Kuramları ve Modelleri:

- Batı bireyci kültürü yansıtır.
- Batı Avrupa-ABD kültürüne dayalıdır.
- Modeller bilim insanlarının yetiştiği kültürü yansıtır.

Gladding (2015) bu konuda ne öneriyor bir bakalım….

1. Ailenin problemi iç mi yoksa dış kaynaklı mı? İç kaynaklı ise köklü kuramlar kullanılabilinir.
2. Aile yeterli düzeyde «**amerikanlaşmış**» ise geniş yelpazeden kuramlar kullanılabilir.
3. Aile acil çözüm bekliyorsa kısa süreli çözüm odaklı yaklaşımlar kullanılabilinir.
4. Aile problemini çözmek için neler yaptı ise ona göre karar verilir.

Çiğdem Kağıtçıbaşı'nın «kültür» uyarısı

- ABD'de üniversite öğrencisi iken kültürü fark etmeye başladım.
- Batı kültürü içinde gelişen psikoloji bütün insanları temsil edemez.
- Kültürü de hesaba katmak gerekir (kültürlerarası psikoloji)
- **Sağlıklı insan tanımında «bağlamı» hesaba katın!!!!**

- *«Psikoloji tamamen batı ürünü, psikolojideki pek çok kuram-kavram batı bireyci dünya görüşünün bir yansıması ancak evrenselmiş gibi pazarlanıyor. Bütün dünyada bundan etkilenip alıyor kendilerine uymayan modelleri **«yama»** gibi kullanıyorlar…. zararlı olabiliyor bazı alanlarda… Özellikle klinik psikoloji ve PDR alanlarında sıkıntıya neden olabiliyor.»*

- **Kaynak:** Cüceloğlu, D. (2016). Çiğdem Kağıtçıbaşı ile çocuk gelişimi üzerine bir sohbet [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=86siKmQz78M

Evrensellik ve biriciklik ilkesi

- Aile, insanlığın ortak değeridir.
- Buna **kültürel evrensellik** denilir.

- Her aile ve ailede her birey biriciktir.
- Buna da **biriciklik ilkesi** denilir.

Temel sistemik kuramlar

- 1950-1990'lı yıllarda ABD ve Batı Avrupa'da geliştirildi,
- Kuramcıların çoğunluğu psikiyatrist,
- Hasta ve ailesi ile çalışıldı.

✓PEKi bu kuramları 2026 yılında ve Anadolu kültüründe nasıl ele almalıyız?

✓Evrensellik ve biriciklik ilkesi ☺

Aile Değeri Farkı

Batı aile yapısı (ABD ve Avrupa)

1. Aile önemli
2. Bireysel kimlik ön planda
3. Çekirdek aile yapısı
4. Çocuklar evden erken ayrılır
5. Bireysellik ön planda
6. Sınırlar ayrı (kopuk)
7. Açık iletişim
8. Yaşlılar bakımevinde

Türk aile yapısı

1. Aile kutsal
2. Aile kimliği ön planda
3. Çekirdek aile (ancak kök aile ile bağlı)
4. Çocuklar evden geç ayrılır
5. Bireysellik ve bağlılık
6. Sınırlar belirgin
7. Açık ve dolaylı iletişim
8. Yaşlılar (büyükler) aile gözetiminde

Başka özgün özelliklerimiz:

Anadolu'nun kadim geçmişi	Çok zengin gelenekler (7 bölgenin damak tadı, folklor)	Duygusallık (empati, şefkat, merhamet)	Maneviyat (şükür kültürü)
Kök aileye bağlılık	Kadın ve çocuğa odaklı aile yapısı	Tez canlılık (plan ve zaman yönetimi)	Yeniliklere ve değişime açıklık

VAVİEN filminin analizi

- Senaryosu Engin Günaydın tarafından yazılmıştır
- 2009 yılında vizyona girdi
- Tokat Erbaa ilçesinde
- Üç kişilik çekirdek aile yapısı
- Filmin ilk 30 dk. Temel sistemik kuramlara göre analiz edelim

Vavien karakterleri

- Baba Celal küçük esnaf
- Anne Sevilay ev hanımı
- Mesut ortaokul öğrencisi
- Amca ve komşu
- Geleneksel yapıda, orta SED, çekirdek aile

- Sevilay vakıfta gönüllü çalışıyor, milletvekili ile huzur evi yapımı
- Celal abisi ile elektik malzemeleri satan dükkanları var, arkadaş çevresi gece hayatında, pavyonda Sibel ile ilişki kurmaya çabalıyor
- Mesut ergen çocuk, sessiz, babası sürekli azarlıyor annesi ise temel bakımını yapıyor
- Sevilay'ın babası Almanya'da ve ona her ay para gönderiyor ve eşinden saklamasını istiyor.

Psikoanalitik aile terapisi (Bowen)

- Geçmiş transaksiyonel kalıplar
- Üç sistem (heyecansal-duygusal-bilişsel/zihinsel sistem)
- Benliğe farklılaşma
- Üçgen
- Kuşaklar arası aktarım
- Aile yansıtma süreci
- Çekirdek ailenin duygusal sistemi

Yapısal Aile Terapisi (Minuchin)

- Aile yapısı (roller, kurallar, hiyerarşi)
- Alt sistemler ve sınırlar
- Ailenin iki temel özelliği (Eşler birbirini tamamlar ve hiyerarşi)
- Güç-gruplaşma ve koalisyon
- Ailenin sosyal çevresi ile etkileşimi
- Çocukların gelişimi için ortam hazırlanması

Stratejik aile yapısı

- İletişim (çifte bağ)
- Döngüsel nedensellik
- Hiyerarşi (kültüre göre)
- Aile işlevselliği
- Yaşam döngüsü

İnsancıl Aile Terapisi

- Ailenin atmosferi
- Benlik saygısı, kendilik değeri
- Duygu ve düşüncelerin iletilebilmesi
- Duygusal ölüm
- Bireysel gelişim desteklenmesi
- Kendini geliştirme
- İletişim tarzı: Suçlayıcı, alttan alan, akılcı, patavatsız

Kaynak:

- Nazlı, S. (2022). Çok kültürlü aile psikolojik danışması bağlamında sistemik kuramların değerlendirilmesi: Vavien filmi analizi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi.* 5, 2, 1-34, https://doi.org/10.58434/apdad.1213967

Farz edelim ki;

- Tokatta bir ortaokulda psikolojik danışman olarak görev yapıyorsunuz.
- Mesut 7. sınıf öğrenciniz ☺
- Anne Sevilay sizinle görüşmeye gelir, oğlunun okula ilgisizliği, akademik başarısızlığı onu kaygılandırmaktadır.
- Anne, çocuk büyüdükçe geleceği için kaygılanıyor.
- Mesut'un arkadaşları ve öğretmenleri ile sorun yaşamıyor ancak akademik başarısı düşük.
- Anne ile nasıl ilerlersiniz?

SEVİLAY: Eş, anne, evhanımı, komşu, arkadaş ve bir vakıfta gönüllü.

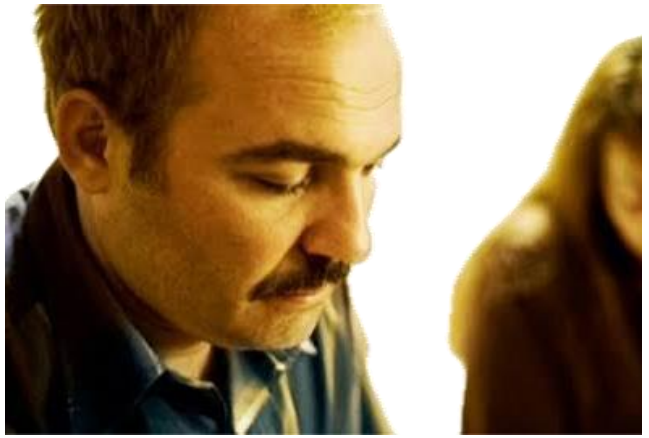

Celal: Kardeş, eş, baba, küçük esnaf.

Mesut: 7. sınıfta akademik başarısı düşük.

